

BATI BALKANLAR VE TÜRKİYE'YE YÖNELİK YATAY DESTEK (Horizontal Facility) 2016-2019

*REFORMLARIN DESTEKLENMESİ
VE BÜYÜK DEĞİŞİME ZEMİN
HAZIRLANMASI:
AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA
KONSEYİ ORTAK PROGRAMININ
KAZANIMLARINA GENEL BAKIŞ*

Adaletin tesis edilmesi

Ekonomik suç ile mücadele

Ayrımcılıkla mücadele ve hassas
grupların haklarının korunması

Uzmanlık koordinasyon mekanizması

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

Bu proje Avrupa Birliği ve
Avrupa Konseyi tarafından
finanse edilmektedir

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu proje Avrupa Konseyi
tarafından yürütülmektedir

**BATI BALKANLAR VE
TÜRKİYE'YE YÖNELİK
YATAY DESTEK
(Horizontal Facility)
2016-2019**

*REFORMLARIN DESTEKLENMESİ VE
BÜYÜK DEĞİŞİME ZEMİN
HAZIRLANMASI:
AVRUPA BİRLİĞİ VE AVRUPA KONSEYİ
ORTAK PROGRAMININ
KAZANIMLARINA GENEL BAKIŞ*

© 2019 Avrupa Konseyi. Tüm hakları saklıdır. Belirli şartlar kapsamında lisans sahibi Avrupa Birliğidir. Bu yayının hiçbir bölümünün, İletişim Müdürlüğünün önceden yazılı izni olmaksızın, fotokopi, kayıt veya bilgi depolama ya da geri erişim sistemi dâhil olmak üzere, elektronik (CD-Rom, internet vb.) veya mekanik olarak herhangi bir biçimde ya da araçla çevirisi yapılamaz, çoğaltılamaz veya yayımlanamaz (F-67075 Strasbourg Cedex veya publishing@coe.int).

Kapak fotoğrafı: Shutterstock

Fotoğraflar: Shutterstock

© Avrupa Konseyi, Kasım 2019
Avrupa Konseyi tarafından basılmıştır.

Bu belge, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Programı kapsamındaki fonlardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu belgede ifade edilen görüşlerin, hiçbir şekilde Avrupa Birliği veya Avrupa Konseyinin resmi görüşünü yansıttığı düşünülemez.

İçindekiler

KISALTMALAR LİSTESİ	5
YATAY DESTEK: BATI BALKANLAR VE TÜRKİYE'DEKİ REFORMLARI DESTEKLEMeye YÖNELİK STRATEJİK BİR ARAÇ	7
KESİŞEN KONULAR	9
Bölgesel Boyut	9
Toplumsal cinsiyet eşitliğinin plan ve programlara dahil edilmesi	9
Sivil Toplum Kuruluşları	10
ADALETİN TESİS EDİLMESİ	11
Gözetimdeki kişiler ve mahkûmlar için insan haklarının korunması	11
İnsan Hakları ve Yargı	14
Adalete erişim, yargının bağımsızlığı ve hesap verebilirliğinin geliştirilmesi	16
Adalet sistemlerinin kalitesi ve etkililiğinin güçlendirilmesi	18
YOLSUZLUK, EKONOMİK SUÇ VE ÖRGÜTLÜ SUÇ İLE MÜCADELE	21
Ekonomik Suç ile Mücadele	22
Yükseköğretimde Dürüstlüğüün Güçlendirilmesi ve Yolsuzlukla Mücadele	24
AYRIMCILIKLA MÜCADELE VE HASSAS GRUPLARIN HAKLARININ KORUNMASININ TEŞVİK EDİLMESİ	27
Okullarda ayrımcılığın engellenmesi ve ayrımcılıkla mücadele	27
İnsan Hakları ve Ayrımcılık	30
Ulusal azınlıkların korunmasının güçlendirilmesi	31
İnsan ticaretinin önlenmesi ve insan ticareti ile mücadele	33
UZMANLIK KOORDİNASYON MEKANİZMASI	35

Kısaltmalar Listesi

DKY	Demokratik Kùltür Yeterlilikleri
CEPEJ	Avrupa Adaletin Etkinliđi Komisyonu
Sözleşme	Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi
STK	Sivil Toplum Kuruluşu
UKM	Uzmanlık Koordinasyon Mekanizması
ECRI	İrkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonu
AB	Avrupa Birliği
Avrupa Mahkemesi	Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi
FCNM	Ulusal Azınlıkların Korunmasına dair Çerçeve Sözleşme
GRECO	Yolsuzluğa Karşı Devletler Grubu
Yatay Destek	Batı Balkanlar ve Türkiye'ye Yönelik Yatay Destek
LGBTI	Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Bireyler
STÖ	Sivil Toplum Örgütü

Yatay Destek: Batı Balkanlar ve Türkiye'deki reformları desteklemeye yönelik stratejik bir araç

PROGRAM	Batı Balkanlar ve Türkiye'ye Yönelik Yatay Destek
BÜTÇE	25.000.000 Avro
FİNANSMAN	Avrupa Birliği (%80) Avrupa Konseyi (%20)
SÜRE	Mayıs 2016-Mayıs 2019
COĞRAFİ KAPSAM	Batı Balkanlar ve Türkiye
UYGULAYAN	Avrupa Konseyi

Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından ortak finanse edilen, Avrupa Konseyi tarafından uygulanan Yatay Destek Ortak Programı, Batı Balkanlar ve Türkiye'deki Yararlanıcıların Avrupa Konseyi standartlarına ve ilgili hâllerde genişleme süreci çerçevesinde Avrupa Birliği müktesebatına uyum sağlamalarına yardımcı olmak amacıyla bir işbirliği girişimi olarak tasarlanmıştır.

Yatay Destekte iki aşamalı bir yaklaşım benimsenmiştir:

- ▶ Avrupa standartları ile daha fazla uyum sağlanması amacıyla, her bir Yararlanıcının ihtiyaçlarına göre özel olarak hazırlanmış tavsiye, kapasite geliştirme ve diğer teknik destek şeklindeki teknik işbirliği.
- ▶ Taleplere yönelik olarak Avrupa Konseyi tarafından hukuk alanında uzmanlık ve politika tavsiyesi sunulmasını sağlayan Uzmanlık Koordinasyon Mekanizması (UKM).

Yatay Desteğin başlangıcından bu yana toplam 36 Eylem uygulamaya konulmuştur.

Yatay Destek, spesifik olarak üç konuya odaklanmak suretiyle üç yıllık bir program (Mayıs 2016 - Mayıs 2019) şeklinde uygulanmıştır:

- ▶ Adaletin tesis edilmesi,
- ▶ Yolsuzluk, ekonomik suç ve örgütlü suç ile mücadele,

Batı Balkanlar ve Türkiye'ye Yönelik Yatay Destek (2016-2019) Bölgesel Kapanış Konferansı, Tiran, Nisan 2019

► Ayrımcılıkla mücadele ve hassas grupların haklarının korunması.

■ Bu dönem süresince Yatay Destek Yararlanıcıları Arnavutluk, Bosna Hersek, Kosova*, Karadağ, Kuzey Makedonya ve Sırbistan olmuştur. ¹

■ Yatay Destek, Kurum antlaşmaları ve diğer standartlar ile uyum sağlanması için gerekli olan mevzuattaki iyileştirmeler ve Yararlanıcıların politikaları ile ilgili [Avrupa Konseyi izleme organlarının tavsiyelerine dayanmaktadır](#). Yatay Destek Eylemleri, genel olarak vatandaşları hedef almayı amaçlamış ve özellikle güçlendirilmiş ortak iş birliği alanlarında ve Batı Balkanların karşı karşıya kaldığı özel zorlukları ele alan "[Batı Balkanlara yönelik güvenilir bir genişleme perspektifi ve Batı Balkanlar'ın AB ile ilişkilerinin güçlendirilmesi](#)" başlıklı Avrupa Komisyonu Stratejisinin uygulanmasına önemli bir katkı sağlamıştır.

■ Yatay Desteğin 1. Aşamasının sonunda, Programın sonuçları ile ilgili olarak fikir alışverişinde bulunmak üzere tüm paydaşları bir araya getiren Bölgesel Kapanış Konferansı, 3 Nisan 2019 tarihinde Tiran'da gerçekleştirilmiştir. Katılımcılar, uygulama sırasında öğrenilen dersler, gelecekte işbirliği yapılmasına yönelik beklentiler ve devam eden süreçten farklı yapılabilecekler konusunda incelemede bulunmuştur. Bu vesile ile Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi, Yatay Desteğin 2. Aşamasının 2019 ila 2022 arasında, 1. Aşama sonuçlarına dayanarak ve bu konuda sürdürülebilirlik sağlanması suretiyle devam edeceğini teyit etmiştir.

■ Bu broşür Yatay Destek I uygulaması sonuçları ile Bölgesel Kapanış Konferansında ele alınan çıktıkları esas almaktadır.

* Bu ifade, statüye ilişkin görüşlere hanel getirmez ve BM Güvenlik Konseyi'nin 1244 sayılı Kararı ve Uluslararası Adalet Divanının Kosova'nın Bağımsızlık Deklarasyonu hakkındaki Görüşü ile uyumludur.

Türkiye'nin katılımı, seçili bölgesel faaliyetler ile sınırlı kalmıştır.

Kesişen konular

Bölgesel Boyut

Yatay Desteğin uygulanması sırasında, Yararlanıcıların Avrupa standartlarına uyum sağlamalarına yardımcı olunmasını amaçlayan ihtiyaca özel müdahaleler, güçlendirilmiş bir bölgesel odakla aşamalı olarak tamamlanmıştır. Bu uygulama, uygulamayı programın katma değeri olarak gören Yararlanıcı kurumların taleplerine dayanmıştır.

Uygulama konusunda ilerleme kaydedildikçe, bölgesel ağları geliştiren ve aktörlerin benzer zorlukların ele alınmasında birbirlerinin deneyimlerinden dersler çıkarmasını sağlayan özel faaliyetler ortaya konulmuştur. Bölgesel girişimler özellikle Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi'nin (Sözleşme) uygulanması, cezaevleri, ekonomik suç, eğitim ve ayrımcılıkla mücadele gibi alanlara odaklanmıştır.

Yatay Desteğin birinci aşaması kapsamındaki güçlendirilmiş bölgesel yaklaşım, programın 2. Aşaması kapsamında artan bir bölgesel boyuta imkân vermiştir.

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin plan ve programlara dahil edilmesi

Toplumsal cinsiyet eşitliğinin plan ve programlara dahil edilmesi Yatay Destek uygulamasının ayrılmaz bir parçasını oluşturmaktadır. Tüm faaliyetler, Avrupa Konseyinin [Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Stratejisi](#) uyarınca kadın ve erkeklerin belirli hak ve ihtiyaçlarını dikkate almak amacıyla toplumsal cinsiyet eşitliği ilkelerini kapsayan bir insan hakları yaklaşımı çerçevesinde gerçekleştirilmiştir. [Avrupa Konseyinin İşbirliği Projelerine yönelik Toplumsal Cinsiyet Eşitliğini Plan ve Programlara Dahil Etme Araçları](#), toplumsal cinsiyet perspektifinin proje yaşam döngüsünün tüm aşamalarıyla bütünleştirilmesi amacıyla bilgi, rehberlik ve araçlar sunmuştur.

Yatay Desteğin adalet ve hapisane sistemi gibi alanlarda uygulanması sırasında, adalet ve adli yardıma, cezaevlerinde sağlık hizmetlerine ve yeniden sosyalleşme programlarına erişim konusunda kadınları hedef alan tedbirler geliştirilmesine özel önem verilmiştir.

Toplumsal cinsiyet temelli şiddet ile ilgili ceza politikalarına ilişkin veriler dâhil olmak üzere, toplumsal cinsiyete ilişkin bölünmüş veriler toplanmış;

böylelikle toplumsal cinsiyete duyarlı adalet konusunda farkındalık oluşturularak yargı alanında kadın temsiline artırılmasına yönelik tedbirler geliştirilmiştir. Olası toplumsal cinsiyet eşitsizliklerini ele almak amacıyla, gözetimdeki kişiler ile mahkûmlara ilişkin bir Eylem ile ilgili olarak derinlemesine bir toplumsal cinsiyet analizi tamamlanmıştır. Bu analizin sonuçları, tüm Yatay Destek müdahale alanlarındaki diğer Eylemler kapsamında benzer uygulamalar gerçekleştirilmesi için niyet beyanlarının teşvik edilmesinin yanı sıra, Yatay Desteğin 2. Aşamasında bu alanda toplumsal cinsiyetin plan ve programlara daha fazla dahil edilmesine olanak sağlayacaktır.

Sivil Toplum Kuruluşları

■ Sivil Toplum Kuruluşları (STK'lar), demokratik yönetişimin geliştirilmesi ve reformların sürdürülebilirliğine uzun vadede etkide bulunulması amacıyla kilit bir ön koşul olarak tüm Yararlanıcılarda yer almıştır.

■ Sivil Toplum Kuruluşlarının Avrupa Konseyi iş birliği faaliyetlerine katılımına ilişkin Avrupa Konseyi Rehber İlkeleri ile genişleme ülkelerinde sivil toplumun AB tarafından desteklenmesine yönelik Avrupa Komisyonu Kılavuz İlkeleri uyarınca sivil toplum kuruluşları ile işbirliği sağlanmıştır.

■ STK'lar, tutuklulara yönelik rehabilitasyon programlarının uygulamaya konulmasında, yargı reformlarının şekillendirilmesinde, seçim masraflarının izlenmesinde ve çıkar çatışmalarının raporlanmasının geliştirilmesinde yer almıştır. STK'lar ayrıca, Yatay Destek aracılığıyla olanlar da dâhil olmak üzere, mevcut sorunların tanımlanması ve kamu makamlarına çözümler sunulması suretiyle, insan haklarının korunmasının güçlendirilmesi, insan ticareti ve ayrımcılıkla mücadele konusunda önemli bir rol oynamıştır.

Konu I:

Adaletin tesis edilmesi

Bütçe: 12,34 milyon avro

Kapsam: 17 Eylem

— Bu alandaki eylemler, cezaevleri ve polise (polis faaliyetlerindeki insan hakları konusu, cezaevlerindeki sağlık hizmeti ile işkence ve kötü muameleyle karşı güvenceler dâhil), yargıdaki insan hakları standartlarına [Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi (Avrupa Mahkemesi) içtihadının daha yaygın şekilde uygulanmasına odaklanılarak], adalete erişim, yargının bağımsızlığı ve hesap verebilirliğine (yargı sisteminde bağımsızlık, hesap verebilirlik ve profesyonellik vurgusu ile) ağırlık vermiştir.

Gözaltındaki kişiler ve mahkûmlar için insan haklarının korunması

— Politika, kurum ve uygulamaların, Avrupa İşkencenin ve İnsanlıkdışı veya Onur Kırıcı Muamelenin veya Cezanın Önlenmesi Komitesinin tavsiyeleri ile daha uyumlu hâle getirilmesi yönünde Yararlanıcılara destek sağlanmıştır.

Kazanımlar

- ▶ Cezaevi ve gözaltındaki kötü muameleyi ele alan güvenceler ve uygulamalar güçlendirilmiştir.
- ▶ Cezaevlerinde ve uzmanlaşmış kurumlarda sağlık hizmetlerinin sunulması iyileştirilmiştir.
- ▶ Tutukluların rehabilitasyonu ve topluma yeniden kazandırılmaları güçlendirilmiştir.
- ▶ Cezaevlerindeki ve uzmanlaşmış kurumlardaki hassas gruplara ve kadınlara daha fazla önem verilmiştir.
- ▶ Psikiyatri kurumlarındaki hastaların tedavileri geliştirilmiştir.
- ▶ Cezaevlerindeki radikalleşmenin ele alınması da dâhil olmak üzere, cezaevi ve polis personeline yönelik daha fazla profesyonelleşme ve kapasite gelişimi sağlanmıştır.

“En iyi Avrupa insan hakları uygulamalarının paylaşılması, polisin daha iyi bir performans sergilemesini sağlayarak gelecekte benzer sorunların başarılı bir şekilde ele alınması ve vatandaş ortaklığının güçlendirilmesi konusunda yardımcı olacaktır.”

Hysni Shala, Kosova Polisinde Başkomiser

Vurgulanan hususlar

- ▶ Ruh sağlığı sorunları bulunan tutukluların bakımı ruh sağlığına ilişkin Kılavuz ve intiharın önlenmesine ilişkin Strateji ile eğitilmiş sağlık hizmeti personeli tarafından geliştirilmektedir (Arnavutluk).
- ▶ Cezaevlerinin yönetimi ve çocuklar ve kadınlar başta olmak üzere hassas tutuklulara gösterilen muamele, liderlik ve yönetim konulu eğitimler dahil olmak üzere, çocuk ve kadın tutuklularla çalışan personele yönelik yeni geliştirilmiş başlangıç eğitimi ve hizmet içi eğitim müfredatı temelinde eğitilmiş uzman personel tarafından geliştirilmektedir (Arnavutluk).
- ▶ Tutukluların topluma yeniden kazandırılmaları ve kanunlara uydukları bir yaşama geri dönmeleri, bireysel ceza planlaması yapabilecek eğitimli personel tarafından geliştirilmektedir (Arnavutluk).
- ▶ Özgürlüklerinden mahrum bırakılan kişilerin ele alınması amacıyla cezaevi personeli, polis ve sağlık personelinin sürdürülebilir eğitimlerine yönelik kapasite artırılmıştır. Akıl hastası olan suçlulara gösterilen muamele başta olmak üzere, cezaevindeki sağlık hizmetinin seviyesi artırılmıştır (Bosna Hersek).

- ▶ Yaklaşık 450 cezaevi ve polis memuru, çalışma yöntemlerini cezanın aksine tutuklunun rehabilitasyonunu içeren Avrupa standartları ile uyumlaştırmıştır (Bosna Hersek).
- ▶ Sağlık personeli ile sağlık dışı alanlardaki diğer personelin yaklaşık %90'ı, adli hastalara hizmet sunulması konusundaki bilgilerini artırmıştır. Böylelikle, bireysel tıbbi tedavi planı kavramı kabul edilerek araştırma ve şikâyetlerin işleme alınması gibi günlük uygulamalar geliştirilmiştir (Bosna Hersek).
- ▶ Tutukluların kendine zarar verme, intihar ve kötü muameleye karşı korunması amacıyla ilk İntihar Önleme Stratejisi geliştirilmiştir. Tüm cezaevi sağlık personelinin %50'si, cezaevi etik davranış kuralları ve ruh sağlığı hizmetinin sunulması konusunda eğitim almıştır (Kosova).
- ▶ Gözden geçirilmiş İdari Talimatlar ve Standart Operasyonel Usullerde, Avrupa Konseyi standartları dikkate alınarak insan haklarına ilişkin şikâyetlerin incelenmesi konusunda daha iyi bir çerçeveye sunulmaktadır (Kosova).
- ▶ Cezaevi nüfusunun en hassas üyelerini oluşturan kadınlar, azınlık grupları ve uyuşturucu madde bağımlılarına odaklanan rehabilitasyon programları uygulanmıştır. Hedef tutuklu gruplarına cezaevinde eğitim verilerek tutukluların yerel işgücü piyasasında iş bulma olanakları artırılmıştır (Karadağ).
- ▶ Yüksek mesleki etik standartlar ve insan haklarına saygı temelinde cezaevi personelinin tutuklularla daha iyi iletişim sağlamasının ve etkileşimde bulunmasının teşvik edilmesi amacıyla "dinamik güvenlik" kavramı² ortaya konulmuştur (Kuzey Makedonya).
- ▶ Belirli gruplara gösterilen muamelenin iyileştirilmesi amacıyla, kadın suçlular, ömür boyu ve uzun süreli ceza alan tutuklular, şiddet suçluları ve cinsel suçlulara yönelik muamele modülleri geliştirilerek seçili cezaevlerinde başarılı pilot uygulamalar gerçekleştirilmiştir (Kuzey Makedonya).
- ▶ Polis etik kuralları, kötü muamelenin önlenmesi ve polis yönetimi ile ilgili farklı konularda polis eğitimi kapasiteleri oluşturularak polis faaliyetlerinde insan haklarının korunması güçlendirilmiştir. Yeni oluşturulan dış gözetim mekanizması (DGM) ile, İçişleri Bakanlığı çalışanları ile emniyet birimi ve cezaevi polisinin gerçekleştirdiği eylemlerden kaynaklanan insan hakları ihlallerine ilişkin iddiaların incelenmesi amacıyla gerekli araçlar temin edilmektedir (Kuzey Makedonya).

---

2. Dinamik güvenlik, cezaevi personelinin tutuklularla iletişim kurulması, tutuklularla düzenli temas hâlinde olunması, profesyonel ilişkiler kurulması ve personelin tutuklunun günlük hayatında yer alması ihtiyacını vurgulamaktadır.

- ▶ Tahliyelerinin ardından tutukluların toplumla bütünleşmesine kolaylık sağlayan iki yeni suçlu davranışı programı geliştirilerek pilot cezaevlerinde başarılı bir şekilde test edilmiştir (Sırbistan).
- ▶ Zihinsel engelli kişilere daha iyi bir tedavi sunulması amacıyla psikiyatrik sorunları bulunan hastaların tedavisinde bireysel tedavi planları ve risk değerlendirme araçları geliştirilmiştir (Sırbistan).
- ▶ Sağlık Bakanlığı, ruh sağlığı hizmetinin iyileştirilmesi için gerekli öncelikleri belirleyen yeni bir Ruh Sağlığı Stratejisi hazırlamıştır (Sırbistan).

“Cezaevi görevlilerine yönelik operasyonel usullerle birlikte temel yeterlilikler hakkında Eğitim Kılavuzu ile kapalı bir ortamda tutuklu yönetimi ve insan haklarının geliştirilmesi El Kitabı, cezaevi personeli ile tutuklu bulunan kişiler arasında güven ve iyi ilişkiler tesis edilmesini güçlendirerek günlük çalışmalarımızdaki sorunlarla yüzleşmemize ve gerekli eylemlerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır.”

Muamer Mehić,
Zenica Cezaevinde tutuklulara gösterilen muameleden
sorumlu yetkili (Bosna Hersek)

İnsan Hakları ve Yargı

— Bu alanda uygulanan eylemler ile, politika, kurum ve uygulamaların, Sözleşme, Avrupa Mahkemesi içtihadı ve Avrupa Hukuk Yoluyla Demokrasi Komisyonunun (Venedik Komisyonu) görüşleri ile daha uyumlu hâle getirilmesi yönünde Yararlanıcılara destek sağlanmasına ağırlık verilmiştir.

“Bu Eylem, uygulama sonrasındaki etki ve değişim açısından en başarılı eylemlerden biridir.”

Artur Metani, Arnavutluk Devleti Avukatı

Kazanımlar:

- ▶ Mevzuat ve uygulamalar, Sözleşme ile daha uyumlu hâle getirilmiştir.
- ▶ Sözleşme ihlallerinin önlenmesi amacıyla iç hukuk yollarının etkililiği artırılmıştır.
- ▶ Sözleşmenin yerel düzeyde uygulanması için yerel kapasiteler güçlendirilmiştir.
- ▶ İnsan haklarının uygulanması ile ilgili olarak hukuk fakültelerinin ve öğrencilerin kapasitesi güçlendirilmiştir.

Istanbul Protokolünün uygulanması yoluyla kötü muameleyle mücadele konulu eğitim, Budva, Haziran 2018

“Gerekçelendirme ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi içtihadının uygulanması konusunda mahkeme kararlarının kalitesi artırılmıştır.”

Dragoljub Drašković,
Karadağ Anayasa Mahkemesi Başkanı

Vurgulanan hususlar

- ▶ *Manushaqe Puto ve diğerleri*³ davası kapanmıştır. Mülkiyet için tazminat ödenmesi ve tazminat hakkını tanıyan yerel adli kararların uygulanmasına yönelik gerekli tedbirler alınmıştır (Arnavutluk).
- ▶ Arnavutluk Devlet Avukatlığı Kanununda değişiklik yapılarak Avrupa Mahkemesi kararlarının etkili bir şekilde uygulanmasına ilişkin yerel kapasite güçlendirilmiştir (Arnavutluk).
- ▶ 800 hâkim, savcı ve avukata Avrupa Mahkemesi içtihadı konusunda bilgi verilmiştir. Savcı ve danışmanların %60'ına kötü muamele davalarının soruşturulması konusunda eğitim verilmiş; tüm kayıtlı avukatların %40'ı Sözleşme'nin uygulanması konusunda eğitim almıştır (Karadağ).
- ▶ Hukuk fakültesi müfredatı değiştirilerek müfredata insan haklarına ilişkin içerik eklenmesi ile üniversite eğitimindeki insan hakları boyutu güçlendirilmiştir (Karadağ).

3. Yatay Destek aracılığıyla, Arnavutluk Devleti Avukatı ve Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi Kararlarının İnfazından sorumlu Avrupa Konseyi Dairesi arasındaki işbirliği, Eylül 2018'de Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesinin Arnavutluk'taki mevcut tazminat mekanizmasını operasyonel ve etkili olarak tanıdığı *Manushaqe Puto ve Diğerleri* davasındaki genel tedbirlerin yakından denetlenmesi yönündeki kararına katkı sağlamıştır.

- ▶ Aile içi şiddetten etkilenen kadınların korunması amacıyla ve Avrupa standartları uyarınca makul bir süre içinde duruşma yapılması hakkı ile ilgili olarak 400 hukukçuya insan hakları programları konusunda eğitim verilmiş ve hukukçuların mülkiyet haklarının nasıl savunulması gerektiği konusundaki bilgileri artırılmıştır. Avrupa Mahkemesi kararlarının uygulanmasına yardımcı olunması amacıyla hukuk yollarının nasıl etkili bir şekilde kullanılabileceğine ilişkin bir rehber geliştirilmiştir (Sırbistan).
- ▶ 230 hukukçuya Sözleşme standartlarının uygulanması konusunda eğitim verilmiş ve Avrupa Mahkemesi içtihadının nasıl yorumlanması gerektiğine dair meslektaşlar arası eğitimler düzenlenmesi ve ilgili bilgilerin hâkim ve savcılara iletilmesi amacıyla bir iç eğitimci havuzu oluşturulmuştur.
- ▶ *Selmani ve diğerleri*⁴ davası Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi tarafından kapatılmış; böylelikle benzer ihlallerin önlenmesi amacıyla duruşmalar yapılması konusundaki Anayasa Mahkemesinin uygulamasında somut bir değişikliğe gidilmiştir (Kuzey Makedonya).

Adalet erişim, yargının bağımsızlığı ve hesap verebilirliğinin geliştirilmesi

— Bu alanda uygulanan eylemler, [yargının bağımsızlığının ve tarafsızlığının güçlendirilmesine ilişkin Avrupa Konseyi 2016-2021 Eylem Planı](#), Avrupa Mahkemesi içtihadı uyarınca Yararlanıcıların yargı sisteminin bağımsızlığının, hesap verebilirliğinin ve profesyonelliğinin güçlendirilmesi yönündeki çabalarına ve Yolsuzluğa karşı Devletler Grubu (GRECO) ile Venedik Komisyonunun tavsiyelerinin uygulanmasının kolaylaştırılmasına katkıda bulunmuştur.

Kazanımlar

- ▶ Etik sorularının ele alınması amacıyla Adalet ve Savcılık Konseylerinin kapasiteleri güçlendirilmiştir.
- ▶ Adalet erişiminin geliştirilmesini sağlamak için ücretsiz adli yardım başvurularının profesyonel bir şekilde ele alınması amacıyla, Adalet Bakanlığı ve sivil toplum örgütleri (STÖ'ler) personeli de dâhil olmak üzere, ücretsiz adli yardım sağlayıcılarının kapasiteleri artırılmıştır.
- ▶ Hâkim ve savcıların usule uygun olmayan baskılardan korunması ve mesleki bir tarafsızlık kültürünün desteklenmesi için araçlar geliştirilerek bağımsız ve tarafsız mahkemelere yönelik garantiler güçlendirilmiştir.

4. Yatay Destek, Anayasa Mahkemesinin Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi ihlallerini önlemek amacıyla duruşmaların yapılmasına ilişkin İçtüzüğünün yorumlanması ve uygulamanın değiştirilmesine karar verdiği *Selmani ve diğerleri* davasının kapanmasını kolaylaştırmıştır.

Hukuk fakültesi öğrencilerine yönelik Bölgesel İnsan Hakları Kış Akademisi, Mart 2019

“Savcıların bu faaliyetler aracılığıyla elde ettiği bilgi önemlidir ve ihtiyaca özel eğitim kapasitemizi oldukça güçlendirmiştir.”

Gordana Janicjević, Sırbistan Cumhuriyet Başsavcısı Yardımcısı

Vurgulanan hususlar

- ▶ Yeni şeffaf sistem kapsamında, yargının bağımsızlığı ve hesap verebilirliği, hâkimlerin mesleki değerlendirmesi ile artmıştır (41 hâkim değerlendirilmiş ve 13 hâkim terfi etmiştir) (Karadağ).
- ▶ Adalet ve Savcılık Konseyleri Etik Kurulları tarafından yeni çalışma yöntemlerinin getirilmesinin ardından Savcılara yönelik Mesleki Etik Kuralları kabul edilmiştir (Karadağ).
- ▶ Toplumsal cinsiyet konusunda farkındalık ve hassas grupların özel ihtiyaçlarına ilişkin modüller de dâhil, adli yardım başvuru sahipleri ile ilgilenmek için ihtiyaç duyulan bilgi ve becerileri kapsayacak şekilde kapsamlı bir müfredat ve eğitim materyalleri geliştirilmiştir.
- ▶ Bölgesel ofislerde çalışan personelin neredeyse tamamı da dâhil olmak üzere Adalet Bakanlığı'ndan 51 temsilci ile kayıtlı STÖ ve Baro temsilcilerine yönelik ilk mesleki eğitim düzenlenmiştir (Kuzey Makedonya).
- ▶ GRECO'nun tavsiyesinin ardından, kamunun yargı sistemine duyduğu güveni artırmak amacıyla usule uygun olmayan baskının belirlenmesi, rapor edilmesi ve bu baskıya daha iyi bir şekilde karşı konulması için 100 hâkim ve 200 savcıya eğitim verilmiştir.
- ▶ Savcılık ofislerindeki ve soruşturmalar kapsamında toplumsal cinsiyet eşitliği ve taciz konularına dikkat çekmek amacıyla, usule uygun olmayan baskı mağduru kadın hâkimler ve savcılara yönelik özel bir modül geliştirilmiştir (Sırbistan).

Adalet sistemlerinin kalitesi ve etkililiği güçlendirilmesi

— Bu alanda uygulanan eylemler, kurumsal düzeyde ve mahkeme seviyesinde Avrupa Adaletinin Etkinliđi Komisyonunun (CEPEJ) araç ve metodolojisinden faydalanılarak yargı reformlarının kilit yönlerinin uygulanmasına katkıda bulunmuştur.

Kazanımlar:

- ▶ Mahkeme ve adalet konseylerinde CEPEJ standartlarından faydalanılarak adli istatistiklerin toplanması amacıyla yargı sisteminde tutarlı bir metodoloji oluşturulması konusunda ilerleme kaydedilmiştir.
- ▶ Güvenilir politika geliştirme için adalet sistemlerinin işleyişi konusundaki bilgiler daha iyi istatistikler ile artırılmıştır.
- ▶ Vaka yönetimi sistemlerinin ve genel olarak siber adaletin kullanılmasının iyileştirilmesi amacıyla tedbirler geliştirilmiştir.
- ▶ Reformların ele alınması (adli harita, gelişmiş BT kullanımı vb.) ve mahkeme kullanıcılarının memnuniyetlerinin artırılması amacıyla adli kurumların başvurdukları tedbirler geliştirilmiştir.

“KoSEJ projesi, yargıya ilişkin olarak şu ana kadar en güvenilir veriyi sağlamıştır ve dolayısıyla bu projenin rolü Bakanlığın gelecekteki çalışmaları açısından oldukça önemlidir.”

Tea Blakaj, Adalet Bakanlığı temsilcisi (Kosova)

Vurgulanan hususlar:

- ▶ Sivil toplum da dâhil yararlanıcılar ve ortaklar, sorunların belirlenerek uzun süreli çözüm bulunmasına yönelik güvenilir ve belirli istatistiklerin toplanması ve analiz edilmesi için CEPEJ göstergelerini ve metodolojisini anlamakta ve kullanmaktadır (Kosova, Arnavutluk).
- ▶ En son ve güvenilir istatistiklere dayanarak adalet sisteminin işleyişine ilişkin derinlemesine analiz sonucunda aksaklıklar belirlenmiş ve adalet sektöründeki reformlar için sağlam bir temel olarak tavsiyelerden yararlanılması sağlanmıştır (Kosova).
- ▶ Vaka yönetimi sistemlerinin gelişimini desteklemek amacıyla ilgili Avrupa uygulamaları paylaşılmıştır (Arnavutluk, Kosova).
- ▶ Mahkeme Başkanları ve personeline eğitim verilerek mahkeme yönetimi rollerini daha somut bir şekilde anlamaları sağlanmıştır (Kosova, Arnavutluk).

Kosova'da yargı sistemine dair ikinci CEPEJ değerlendirme raporu sunumu, Priştine, Mart 2019

- ▶ Anket çalışmaları başta olmak üzere, mahkeme hizmetlerinin kalitesinin artırılması için ihtiyaç duyulan araçların kullanımı konusunda mahkeme kapasiteleri daha etkin hale getirilmiştir.
- ▶ Kamu ile iletişim sağlanması ve kamunun güveninin artırılması amacıyla basın ve yargının kapasitesi artırılmıştır (Arnavutluk).

“Hâkim ve savcılara yönelik yeni değerlendirme planına ilişkin raporlar, günlük çalışmalarında performans değerlendirmesi göstergelerin belirlenmesi ve bunlar temelinde hâkimlerin performansının değerlendirilmesi konusunda bana yardımcı olmaktadır.”

Brikena Ukperaj, Arnavutluk Yüksek Adalet Konseyi üyesi

Kara para aklamada soruşturma, kovuşturma ve yargı kararı verilmesi konulu eğitim, Durres, Şubat 2019

Konu II

Yolsuzluk, ekonomik suç ve örgütlü suç ile mücadele

Bütçe: 4,01 milyon avro

Kapsam: 6 Eylem

Üç Yararlanıcıdaki (Arnavutluk, Karadağ ve Kuzey Makedonya) Yatay Destek, yolsuzlukla mücadele, kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanını hedef almıştır. Bu kapsamda özellikle siyasi partilerin finansmanının şeffaflığı, mal beyanı sistemleri, ulusal risk değerlendirmeleri ve mali istihbarat birimlerinin kapasitelerinin geliştirilmesine yönelik tedbirler yer almıştır.

Ayrıca, yükseköğretim sistemindeki dürüstlük çerçevesinin korunması konusunda yetkililerin desteklenmesi ve eğitimde yolsuzluğun önlenmesi amacıyla üç Yararlanıcıda (Kosova, Karadağ ve Kuzey Makedonya) özel eylemler gerçekleştirilmiştir.

“Adaletin, vatandaşların adaletsizliğe ve suiistimale karşı hukuk sisteminin kendilerini etkili bir şekilde koruyacağı yönünde güvende hissetmeleri anlamına geldiği değerlendirilirse, Yatay Destek gerçekten insanlarla ilgilidir. Yolsuzluk ve ekonomik suçun olmaması, önemli hizmetler açısından vatandaşlara daha fazla kaynak sunulabileceği anlamına gelmektedir.”

Liselotte Isaksson’un açıklaması, Avrupa Komisyonu, Komşuluk Politikaları ve Genişleme Müzakereleri Genel Müdürlüğü (DG NEAR), Sektör Başkanı, Bölgesel Kapanış Konferansındaki görüşleri.

Ekonomik Suç ile Mücadele

— Bu alandaki eylemler ile, Kara Paranın Aklanması Tedbirlerinin Değerlendirilmesi ve Terörizmin Finansmanı hakkında Uzmanlar Komitesi ve GRECO değerlendirmelerinde belirtilen aksaklıklar ele alınarak yetkililerin yolsuzluğun ve kara paranın aklanmasının önlenmesi ve incelenmesine yönelik tedbirleri uygulaması konusunda destek sağlanmıştır.

Kazanımlar

- ▶ Mal beyanı, siyasi partilerin finansmanı ve kara paranın aklanması konusundaki yasal çerçeve güçlendirilmiştir.
- ▶ Etik kılavuz ilkeler ve Milletvekillerine yönelik Meslek Kuralları/Kılavuz İlkeler geliştirilmesi suretiyle yargı, polis ve milletvekilleri için dürüstlük çerçeveleri geliştirilmiştir.
- ▶ Daha güçlü varlık geri kazanımı ve yönetim sistemlerine yönelik adımlar atılmıştır.

Arnautluk'ta mal beyanı elektronik sisteminin kurulması, Tiran, Nisan 2019

- ▶ Yolsuzluğun engellenmesi ve yolsuzlukla mücadele edilmesi amacıyla kamu kurumlarının ve yolsuzlukla mücadele eden ajansların kapasiteleri güçlendirilmiştir.
- ▶ Ulusal mali istihbarat yetkili makamları tarafından suç gelirlerinin aklanması ve terör faaliyetlerinin finansmanı ile mücadele edilmesine yönelik daha etkili tedbirler alınması için ön hazırlıklar yapılmıştır.
- ▶ Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele edilmesi için yetkili makamların kapasiteleri güçlendirilmiştir.

“Yatay Destek çerçevesinde ve Avrupa Konseyinin desteği ile, ortak amaçlarımıza ulaşmak için risk değerlendirmesi, veri sahipliğinin teyit edilmesi ve komşu paydaşlarla faydalı bilgi alışverişinde bulunulması konusunda gerçekten bizlere yardımcı olacak bir Yararlı Mülkiyet Kaydı geliştirdik”

Blažo Trendafilov,
Mali İstihbarat Ofisi Başkanı (Kuzey Makedonya)

Vurgulanan hususlar

- ▶ Avrupa Konseyinin tavsiyeleri dikkate alınarak Siyasi Partilerin Finansmanı Kanunu ve Ceza Kanunu değiştirilmiş ve Başbakanlık, siyasi partilerin parti amaçları için seçim kampanyaları sırasında devlet kaynaklarını kullanmalarını yasaklayan bir karar çıkarmıştır.
- ▶ Mal varlığının izlenmesi ve müsadereye ilişkin uygulama rehberleri, çalıştaylar ve eğitimler aracılığıyla kara paranın aklanması ve yolsuzlukla mücadele edilmesi amacıyla kolluk birimlerinin kapasiteleri güçlendirilmiştir (Arnavutluk).
- ▶ Ekonomik Suça karşı Eylem tavsiyesi uyarınca, Merkezi Seçim Komisyonunun seçim kampanyalarının finansmanını denetlemesi için kapasitelerinin güçlendirilmesi amacıyla ilgili Komisyon bünyesinde özel bir denetim birimi oluşturulmuştur (Arnavutluk).
- ▶ Çıkar çatışmasının önlenmesi ve parlamento, yargı ve polisin etik standartlarını uygulamalarının sağlanması konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Üç hedef grubu ile ilgili olarak etik kılavuz ilkeler kabul edilmiştir (Karadağ).
- ▶ Yolsuzluğun Önlenmesi Ajansı ile Sayıştay arasında bir mutabakat zaptı imzalanmış ve böylelikle özellikle siyasi kuruluşların ve seçim kampanyaların finansmanının kontrol edilmesi bakımından kurumlar arası işbirliği güçlendirilmiştir (Karadağ).

- ▶ Hukuk ve ceza davalarında muhbirlerin korunması uygulamasına ilişkin özel eğitimler ile hâkim ve polis memurlarına uzmanlık bilgi ve becerisi kazandırılmıştır (Karadağ).
- ▶ Kara paranın aklanması ve terörizmin finansmanı ile mücadele konusundaki yeni bir yaklaşım ile, uluslararası standartlar ve iyi uygulamaların dikkate alındığı bir strateji ve kara paranın aklanmasının önlenmesi planı hazırlanmıştır (Kuzey Makedonya).
- ▶ Bir mülkün yöneticisinin veya sahibinin kim olduğunun belirlenmesi için yasal maliklerin kaydedilmesi amacıyla Yararlı Mülkiyet Kaydının oluşturulması konusunda ilerleme kaydedilmiştir. Bu doğrultuda, şeffaflığın artırılması ve bilgiye erişimin kolaylaştırılması amacıyla özel sektöre yönelik kılavuz ilkeler, ilgili paydaşların erişimine sunulmuştur (Kuzey Makedonya).
- ▶ Terörizmin finansmanı risklerinin tespit edilerek kâr amacı gütmeyen kuruluşlar arasında etkili bir denetim gerçekleştirilmesi amacıyla standartlar konusunda ortak bir anlayışın ve karşılaştırmalı uygulamaların güçlendirilmesi konusunda bölgesel faaliyetlerle Yararlanıcılarda girişimlerde bulunulmuştur. Böylelikle, iyi uygulamaların bir Yararlanıcıdan diğerine aktarılması mümkün kılınmıştır. Türkiye de dâhil Yararlanıcıların tamamı bölgesel faaliyetlere katılım sağlamıştır.

Yükseköğretimde Dürüstlüğün Güçlendirilmesi ve Yolsuzlukla Mücadele

— Bu alandaki Eylemler ile, eğitimde kalitenin sağlanmasına ilişkin [Avrupa Konseyi Bakanlar Komitesi](#) Tavsiyesine ve Avrupa Konseyinin bilgi tabanı Pan-Avrupa Eğitimde Etik, Şeffaflık ve Dürüstlük Platformuna (ETINED) uygun olarak yükseköğretimde yolsuzlukla mücadele politikalarının ve dürüstlük çerçevelerinin oluşturulması ve/veya güçlendirilmesi yönünde ulusal ve bölgesel girişimlere destek sağlanmıştır.

Kazanımlar

- ▶ Yükseköğretimde yolsuzluğun engellenmesi amacıyla dürüstlük çerçeveleri geliştirilmiştir.
- ▶ Akademik dürüstlüğün güvence altına alınması için yenilikçi bir yasal çerçeve tasarlanmıştır.
- ▶ Öğrenciler, akademik personel ve idari yönetim de dâhil temel eğitim paydaşları arasında dürüstlük standartlarının ve etik kuralların faydaları konusunda farkındalık artmıştır.

“Yüksek eğitimde dürüstlük - üniversite yönetiminde zorluk” semineri, Budva, Aralık 2018

“Bir STK temsilcisi olarak, bu proje sayesinde kurumların ve sistemin güçlerini birleştirerek birlikte etkili bir şekilde çalışabildiklerini söyleyebilirim”

Zoran Vujičić, Kent İttifakı STK’sı temsilcisi (Karadağ)

Vurgulanan hususlar

- ▶ Öğrenciler, akademik personel ve üniversite yönetimine yönelik model etik kuralları geliştirilerek Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığına iletilmiştir. Söz konusu kurallar, devlet üniversitelerince de onaylanmıştır (Kosova).
- ▶ Üniversitelerde dijital materyal ve web tabanlı tanıtım materyali ile öğrencilere yönelik uygulama derslerinin yer aldığı konferans ve kamuoyu tartışmaları gerçekleştirilmiştir (Kosova, Karadağ, Sırbistan).
- ▶ Eser hırsızlığı ve etik olmayan davranış da dâhil, çeşitli şekillerde akademik açıdan görevi kötüye kullanmanın ele alınması ve yükseköğretim kurumlarında akademik dürüstlüğün korunmasına yönelik asgari standartların belirlenmesi amacıyla Akademik Dürüstlük Kanunu hazırlanmış ve Mart 2019’da kabul edilmiştir (Karadağ).
- ▶ Lisans ve lisansüstü öğrencilerine yönelik özel bir kurs olarak, yükseköğretim kurumlarında dürüstlük, etik kurallar ve şeffaflık konulu bir kaynak paket programı oluşturulmuştur (Sırbistan).
- ▶ Karadağ Üniversitesinde hem öğrencilere hem de eğitim personeline yönelik olarak akademik dürüstlük konulu çevrim içi kurslar (birinci yıl öğrencileri için zorunludur) düzenlenmiştir.

Arnavutluk'ta Zorbalıkla Mücadele Günü, Tiran, Kasım 2018

Konu III

Ayrımcılıkla mücadele ve hassas grupların haklarının korunmasının teşvik edilmesi

*Bütçe: 5,53 milyon avro
Kapsam: 13 özel Eylem*

— Eğitim sisteminde ırkçılığın, zorbalığın, ayırım ve aşırıcılığın ele alınması, kamu denetçiliği kurumlarının çalışmalarının desteklenmesi, insan ticareti ile mücadele edilmesi (insan ticareti mağdurlarına yardım sağlanmasına odaklanılarak) ve ulusal azınlıklara karşı ayrımcılık ve cinsel yönelim veya toplumsal cinsiyet kimliği temelinde ayrımcılık gibi farklı ayrımcılık türleri ile mücadele edilmesi amacıyla destek sağlanmıştır.

Okullarda ayrımcılığın engellenmesi ve ayrımcılıkla mücadele

— Bu alandaki eylemler ile, özellikle Irkçılığa ve Hoşgörüsüzlüğe Karşı Avrupa Komisyonunun (ECRI), Ulusal Azınlıkların Korunmasına dair Çerçeve Sözleşme'nin (bundan böyle FCNM olarak anılacaktır) ve İnsan Hakları Komiserinin tavsiyelerinin uygulanması konusunda yetkili makamlara destek sağlanmıştır.

Kazanımlar:

- ▶ Eğitimde ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik ilkeleri ile tutarlı kanıta dayalı politikaya katkıda bulunulmuştur.
- ▶ Zorbalığa karşı stratejiler ve tepkiler de dâhil olmak üzere, pilot okullarda ayrımcılığa karşı belirli tedbirler getirilmiş ve bu tedbirler daha sonra ülke içinde plan ve programlara dahil edilmiştir.
- ▶ Ayrımcılık yapılmaması ve eşitlik ilkelerine uygun olarak, demokratik bir okul kültürünün teşvik edilmesi konusunda pilot okulların kapasiteleri güçlendirilmiştir.
- ▶ Pilot okullarda Avrupa Konseyi Demokratik Kültür Yeterlilikleri (DKY) Çerçevesi uygulanmaya başlamıştır.

“Öğrenciler ve öğretmenler arasındaki iklim değişmiş ve daha dostane ve işbirlikçi bir hâl almıştır. Ebeveynler ve toplum okul hayatında daha aktif bir rol almaya başlamıştır. Böylelikle öğrencilerin faaliyetlere (zorbalık karşıtı) katılımı sağlanmaktadır. Bu konudaki bakış açımız değişmiştir.”

Arnavutluk'ta Sosyal Hizmet Görevlisi

Vurgulanan hususlar

- ▶ Çocuk Hakları ve Çocuğun Korunması Kanunu ile “Çocuk Haklarına yönelik Ulusal Gündeme (2017-2020)” okuldaki zorbalığa ilişkin tavsiyeler eklenmiş ve 21 Kasım Okuldaki Zorbalığa karşı Ulusal Gün olarak belirlenmiştir. Faaliyetler ile 14 binden fazla vatandaş ve gence ulaşılmıştır (Arnavutluk).
- ▶ Zorbalığın azaltılması için Öğretmen Eğitimi Programı, 21 pilot okuldan 210 öğretmen arasındaki pilot uygulamanın ardından 2017-2021 dönemi için Eğitim Modülleri ve Programlarının Akreditasyonu Komisyonu tarafından akredite edilmiştir (Arnavutluk).
- ▶ Zorbalığa karşı bu pilot uygulamalar, 2019-2020 Öğretim yılı için Eğitim Bakanlığı ile Finans ve Ekonomi Bakanlığının Ortak talimatının ardından tüm okullarda plan ve programlara dahil edilecektir (Arnavutluk).
- ▶ Eğitimden sorumlu tüm bakanlıklar tarafından onaylanan Bosna Hersek'teki Çoklu Etnik Toplumlarında eğitim kalitesinin artırılmasına yönelik bir Yol Haritası içeren Politika Tavsiyeleri ve değerlendirme çalışması temelinde odak grupları ve dokuz pilot okulda örgün eğitim sistemindeki etnik ayrımın ele alınmasına ilişkin tedbirlerin uygulanmasına yönelik destek (Bosna Hersek).

Sırp pilot okullardan 40 çalışana yönelik eğitim ve akranlar arası bilgi ve deneyim paylaşımı, Budapeşte, 2018

- ▶ Ulusal akreditasyon sürecine tabi olmaya hazır, öğretmen hizmet içi eğitim müfredatı (üniversite öncesi eğitimin tüm seviyelerinde eğitim uzmanlarını hedef alan).
- ▶ Müfredat, pedagoji, değerlendirme, öğretmen eğitimi düzeyinde ve tüm okul yaklaşımı ile demokratik kültürün nasıl teşvik edebileceği ile ilgili olarak eğitim konusunda politika yapımcıların bilgilendirilmesi ve yönlendirilmesi amacıyla geliştirilen demokratik okul kültürünün teşvik edilmesine ilişkin Yol Haritası (Karadağ).
- ▶ 26 pilot okul, 200 öğretmen, okul müdürü, psikolog ve 20 pilot okuldan toplum temsilcilerine, insan hakları, okullardaki zorbalık ve şiddet, sosyal kapsayıcılık ve eğitimde toplumsal cinsiyetin plan ve programlara dahil edilmesi konusunda eğitim verilmiştir. Ayrıca 26 Nisan resmi "Çeşitlilik ve Sosyal Kapsayıcılık Günü" olarak belirlenmiştir (Kosova)
- ▶ Demokratik okul kültürü ve çeşitliliğe saygıyı destekleyen politikalara yönelik tavsiyeler ile birlikte Yol Haritası Eğitim, Bilim ve Teknoloji Bakanlığı tarafından onaylanmıştır (Kosova).
- ▶ 26 pilot okul, bin eğitim uzmanı ve 10 binden fazla toplum üyesi, 11 Ekim'in ulusal "Sosyal Kapsayıcılık Günü" olarak belirlenmesine katkıda bulunmuştur. Ayrıca, 200 öğretmene müfredat dışı faaliyetlerle nasıl demokrasi ve insan haklarının öğretilebileceği ve çok yönlü bir bilginin oluşturulabileceğine ilişkin sertifika eğitimi verilmiştir (Karadağ).
- ▶ Avrupa Konseyi Demokratik Çerçeve Yeterlilikleri eksiksiz kabul edilerek 20 pilot okulda eğitim faaliyetleri ve müfredat dışı faaliyetlere eklenmiştir

ve sonuçların yaygınlaştırılmasına yönelik tavsiyeler Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmıştır. 2150 öğrenci ve 250 öğretmen, demokratik eğitim ile ilgili olarak eğitimde kalite standartlarının gözden geçirilmesi çalışmasında yer almıştır (Sırbistan).

- ▶ İlk ve orta dereceli okullara yönelik zorunlu müfredat, standartlar ve ders kitaplarında ulusal azınlıklara uygun şekilde yer verilmesine ilişkin kılavuz ilkeler hazırlanarak, Avrupa Konseyinin bu konudaki uzmanlığından faydalanılmıştır (Sırbistan).
- ▶ Ulusal azınlıklar da dâhil, Sırbistan'ın her bölgesinden en az 100 bin vatandaşa ulaşılarak benzeri görülmemiş oranda basında yer alan haberler azınlık dillerinde de yayımlanmıştır (Sırbistan).

“Eğitim, Bilim ve Teknolojik Gelişmeler Bakanlığı, bu projenin sonuçlarından oldukça memnun olduğundan projenin devam ettirilebilmesinin yolunu arıyoruz.”

Anamarija Viček,
Sırbistan Eğitim, Bilim ve Teknolojik Gelişmeler Bakanı

İnsan Hakları ve Ayrımcılık

■ Bu alanda uygulanan eylemler ile, politika ve uygulamaların, Sözleşme ve İnsan Hakları Komiseri ve ECRI'nin tavsiyeleri ile daha uyumlu hâle getirilmesi yönünde Yararlanıcılara destek sağlanmasına ağırlık verilmiştir.

Kazanımlar

- ▶ Ayrımcılıkla mücadele edilmesi amacıyla İnsan Hakları Kamu Denetçiliği Kurumu güçlendirilmiştir.
- ▶ Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı ayrımcılığın önlenmesi konusunda hedefe yönelik eğitimler aracılığıyla ECRI tavsiyelerinin izlenmesi konusunda ilerleme kaydedilmiştir.

“Avukatların faaliyetlerin doğrudan hedefi olmaları ilk kez karşılaşılan bir durumdur ve analitik becerilerimiz ayrımcılık vakalarıyla ilgili çeşitli verilerin kalitesine katkı sağlamaktadır.”

Bosna Hersek İnsan Hakları Kamu Denetçiliği Kurumu Avukatı

Vurgulanan hususlar

- ▶ Cinsel yönelim ve toplumsal cinsiyet eşitliğine dayalı ayrımcılığın önlenmesi ve bununla mücadele edilmesi amacıyla, Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Trans ve İnterseks Bireylere (LGBTİ) yönelik Ulusal Eylem Planının izlenmesi için bakanlıklar arası bir ekip oluşturulmuş ve LGBTİ bireylere karşı nefret suçlarının belirlenmesi ve ele alınması konusunda 150 polis memuruna eğitim verilmiştir.
- ▶ “LGBTİ bireylere karşı nefret suçunun denetlenmesi rehberi: Profesyonel Polis Tepkisine Yönelik Eğitim” rehberi oluşturularak polisin hizmet içi eğitiminde kullanılmak üzere Güvenlik Akademisinin müfredatına eklenmiştir (Arnavutluk).
- ▶ Ayrımcılığın önlenmesi ve ayrımcılıkla mücadele edilmesi amacıyla İnsan Hakları Kamu Denetçiliği Kurumunun kapasiteleri güçlendirilmiştir. Ayrımcılıkla mücadele kılavuzu oluşturularak veri toplama mekanizması uygulamaya konulmuştur (Bosna Hersek).
- ▶ Ulusal kararların kalitesini artırmak amacıyla merkezi, bölgesel ve yerel seviyede Kamu Denetçiliği Kurumları ile 43 kamu kurumu arasındaki diyalog güçlendirilerek yargı ile daha yakın ilişkiler kurulmuştur (Bosna Hersek).
- ▶ Toplumsal cinsiyete dayalı şiddetle daha iyi mücadele edilmesi amacıyla, Kamu Denetçiliği Kurumları, Ulusal Toplumsal Cinsiyet Eşitliği Ajansı ve Bosna Hersek Federasyonu ve Sırp Cumhuriyeti Toplumsal Cinsiyet Merkezleri arasındaki işbirliği güçlendirilmiştir (Bosna Hersek).

Ulusal azınlıkların korunmasının güçlendirilmesi

■ Eylemler, Ulusal Azınlıklara ilişkin Çerçeve Sözleşme ve Bölgesel veya Azınlık Dilleri Avrupa Şartı'nın izlenmesinden kaynaklananlar da dâhil olmak üzere, İnsan Hakları Komiserinin tavsiyelerinin uygulanması konusunda destek sağlanmasına odaklanmıştır.

Kazanımlar

- ▶ Ulusal azınlıklara mensup kişilerin korunması ile ilgilenen kurumların kapasiteleri güçlendirilmiştir.
- ▶ Ulusal azınlıkların haklarının korunması için yasal çerçeveler geliştirilmiştir.
- ▶ İlgili paydaşlar arasında kültürler arası diyalog ve kurumsal işbirliği iyileştirilmiştir.

Bosna Hersek'de ulusal azınlıklarla ilgili düzenlenen birinci ilkokullar arası yarışma, Prnjavor, Şubat 2019

“Bu Eylem, Bosna Hersek'teki ulusal azınlıkların daha iyi bir şekilde konumlandırılmasına katkı sağlamıştır. Azınlıkları temsil eden organların kapasitelerinin geliştiğine, İnsan Hakları ve Mülteciler Bakanlığı ile bu alandaki STK'lar arasında daha iyi bir iletişime ve Bosna Hersek'teki ulusal azınlıklar sözü konusu olduğunda medyanın farklı bir bakış açısı sergilediğine tanık olduk.”

Tihomir Knežiček,
Bosna Hersek Ulusal Azınlıklar Konseyi üyesi

Vurgulanan hususlar

- ▶ Ulusal azınlıklar ile budun dil toplulukları arasındaki farklılaşmayı ortadan kaldıran Ulusal Azınlıkların Korunmasına ilişkin Çerçeve Kanun kabul edilerek, bu Kanun ile dokuz ulusal azınlık ve öz tanımlama ilkesi getirilmiştir (Arnavutluk).
- ▶ Azınlıklar ve yetkili makamlar arasında diyalogun geliştirilmesi amacıyla ilk resmi forum olarak İnsan Hakları ve Mülteciler Bakanlığının himayesinde bir Azınlık Koordinasyon Grubu oluşturulmuştur (Bosna Hersek).
- ▶ Azınlıkların kültür, dil ve gelenekleri ile sosyal hayata katılımlarının teşvik edilmesi amacıyla küçük çaplı hibelerle beş yerel özerk yönetim (Brcko, Prijedor, Prnjavor, Saraybosna ve Tuzla) desteklenmiştir (Bosna Hersek).
- ▶ Ulusal Azınlıkların Ulusal Konseyleri hakkındaki Kanun FCNM tavsiyeleri doğrultusunda değiştirilmiştir (Sırbistan).

- ▶ Eğitim, idare ve yargıda azınlık dillerinin kullanılmasına ilişkin Kılavuz İlkeler hazırlık aşamasındadır (Sırbistan).
- ▶ Dil mirası ve kimliğin tanıtılması ile çift dilli topografik işaretlerin yerleştirilmesi de dâhil, eğitim, idare ve adalet sisteminde azınlık dillerinin teşvik edilmesine yönelik küçük çaplı hibelerle beş yerel özerk yönetim (Bosilegrad, Bujanovac, Medvedja, Sombor ve Vranje) desteklenmiştir (Sırbistan).

İnsan ticaretinin önlenmesi ve insan ticareti ile mücadele

■ Eylemler, İnsan Ticaretine karşı Eyleme ilişkin Uzmanlar Grubu tavsiyelerinin uygulanması konusunda destek verilmesine odaklanmıştır.

Kazanımlar:

- ▶ İş gücü sömürüsü için insan ticaretinin önlenmesi amacıyla işgücünün denetleme makamlarının ve insan ticaretine karşı kilit paydaşların kapasiteleri güçlendirilmiştir.
- ▶ İnsan ticareti mağdurlarının tazminata erişimlerinin artması konusunda ilerleme kaydedilmiştir.

“Bu proje, Sırbistan’daki işgücü sömürüsü için insan ticaretinin engellenmesi ve bununla mücadele edilmesi açısından öncü bir çalışma niteliğindedir; zira işgücü ve piyasa müfettişleri daha önce bu konuda çalışmamış veya eğitim almamıştır.”

Mitar Djuraskovic, İnsan Ticaretinin Önlenmesinden sorumlu Ulusal Koordinatör (Sırbistan).

Vurgulanan hususlar

- ▶ Sırbistan’daki işgücü müfettişlerinin %60’ı ve Kuzey Makedonya’dakilerin %90’ı insan ticareti konularında eğitim almıştır (Kuzey Makedonya ve Sırbistan).
- ▶ Kuzey Makedonya ve Sırbistan’da insan ticareti mağdurlarının haklarının daha iyi bir şekilde korunabilmesi amacıyla insan ticaretine karşı kilit paydaşlar arasında ve mağdurların varış yeri ile menşe konumu arasında daha güçlü bir işbirliği sağlanmıştır.
- ▶ İnsan ticareti mağdurları da dâhil, suç mağdurlarının devlet tazminatı fonuna erişimlerini sağlayan mevzuat taslağı konusunda ilerleme kaydedilmiştir (Kuzey Makedonya).

İnsan ticaretinin çocuk mağdurlarını belirlemeye yönelik göstergeler konulu çalıştay, Üsküp, Şubat 2019

- Hukukçular ve insan ticaretine karşı diğer kilit aktörlerin mağdurların tazminata erişimlerinin nasıl sağlanacağı konusundaki anlayışları iyileştirilmiştir (Kuzey Makedonya ve Sırbistan).

“Profesyonel olarak bu projede yer almak benim için çok önemliydi. Zira, bu proje insan ticaretinin önlenmesi konusunda bilgi ve becerilerimi artırmamı sağladı. Artık işimi daha etkili yapmamı sağlayacak yeni yaklaşımlara sahibim.”

Fatime Bytyqi,
Devlet İş Gücü Denetleme Kurumu (Kuzey Makedonya).

Venedik Komisyonu ve AGİT Demokratik Kurumlar ve İnsan Hakları Bürosu heyetinin Arnavutluk ziyareti, Tiran, Eylül 2018

Uzmanlık Koordinasyon Mekanizması

Uzmanlık Koordinasyon Mekanizması (UKM) kapsamında hukuki analiz ve ilgili destek taleplerine yönelik olarak duruma özel tavsiye ve uzmanlık sunulmuştur. Avrupa Konseyi organları ve birimleri tarafından, adaletin tesis edilmesi, ekonomik suç ile mücadele, ayrımcılık ile mücadele ve hassas grupların haklarının korunması, ifade ve basın özgürlüğü ile Venedik Komisyonunun yetki alanında bulunan anayasal konular gibi alanlara ilişkin belirli taleplere yönelik olarak hukuki uzmanlık ve politika tavsiyesi sunulmuştur.

Üç yıllık uygulama süresinde, toplam 21 talep alınmıştır. Bu taleplerin 14'ü, Venedik Komisyonunun uzmanlığına, 7'si ise Göç ve Mülteciler Genel Sekreteri Özel Temsilciliği de dâhil olmak üzere diğer Avrupa Konseyi yapılarına iletilmiştir.

Kilit kazanımlar aşağıdakileri kapsamaktadır:

- ▶ 14-15 Ekim 2016 tarihli genel kurulunda Venedik Komisyonu, Arnavutluk Anayasa Mahkemesi Başkanının talebine cevaben Gayrimenkulün Değerlendirilmesi ve Gayrimenkulün Tazmin Sürecinin Sonlandırılması Kanunu ile ilgili olarak *amicus curiae* (mahkeme dostu) açıklamayı onaylamıştır.

- ▶ 14-15 Ekim 2016 tarihli genel kurulunda Venedik Komisyonu, Bosna Hersek Anayasa Mahkemesinin talebine cevaben, Bosna Hersek Federasyonu Halk Meclisine seçilme yöntemi ile ilgili amicus curiae açıklamayı onaylamıştır.
- ▶ 9-10 Aralık 2016 tarihli genel kurulunda Venedik Komisyonu, Arnavutluk Anayasa Mahkemesinin talebine cevaben, Arnavutluk'taki hâkim ve savcıların geçici olarak tekrar değerlendirilmeleri (veya "güvenlik incelemeleri") ile ilgili amicus curiae açıklamayı onaylamıştır.
- ▶ Kuzey Makedonya Devlet Seçim Komisyonunun talebi üzerine, Mart 2017'de, yerel seçimlerin idaresi konusunda destek sağlamak üzere Venedik Komisyonundan bir uzman görevlendirilmiştir.
- ▶ Karadağ'daki göçmenlerin haklarının kapsamlı bir şekilde korunması bakımından olumlu bir ilerleme teşkil edecek şekilde, Avrupa Konseyi Göç ve Mülteciler Genel Sekreteri Özel Temsilciliğinin tavsiyelerine uygun olarak Yabancılar Kanunu kabul edilmiştir.
- ▶ 16-17 Mart 2018 tarihli genel kurulunda Venedik Komisyonu, Kuzey Makedonya'da Ayrımcılığın Önlenmesi ve Ayrımcılığa karşı Korunma Taslak Kanunu hakkındaki Görüşü kabul etmiştir.
- ▶ Yargı alanında devam eden reform sürecinde ilerleme sağlamak amacıyla, Adalet Konseyi, Savcılar Konseyi ve Yargıtay dâhil olmak üzere önemli yargı kurumlarına hukuki uzmanlık ve politika tavsiyesi sunulmuştur.
- ▶ Sırbistan Anayasasında yapılan yargıya ilişkin konulardaki değişiklik taslağı sürecinde sağlanan desteğin ardından, Venedik Komisyonunun 22-23 Haziran 2018 tarihi genel kurulunda, önerilen Değişikliklere ilişkin Venedik Komisyonu Görüşü kabul edilmiştir.
- ▶ Karadağ'da Adalet Konseyi halk üyelerinin atanması konusunda Adalet Konseyi ve Hâkimler hakkında Kanunda yapılan Değişikliklere ilişkin Venedik Komisyonu Görüşü, Karadağ'daki yargı kolunun işlevinin tamamen durması riski karşısında acil bir ihtiyaç olarak Venedik Komisyonunun 22-23 Haziran 2018 tarihli genel kurulunda kabul edilmiştir.
- ▶ Kosova'da Siyasi Partilerin Finansmanına ilişkin Kanunda değişiklik yapan bu Kanunu tamamlayan Kanun Taslağına ilişkin Venedik Komisyonu Görüşü, Venedik Komisyonunun 22-23 Haziran 2018 tarihli genel kurulunda kabul edilmiştir.
- ▶ Karadağ'da basın mevzuatının geliştirilmesi amacıyla yetkili makamlar tarafından adımlar atılmıştır. UKM, basınla ilgili üç yeni kanunun hazırlanmasını desteklemiştir. Taslak kanunlar, mevcut hâllerleriyle, Avrupa Konseyi tavsiyelerinin çoğunu yansıtmaktadır.

- ▶ 15-16 Mart 2019 tarihli genel kurulunda Venedik Komisyonu, Kuzey Makedonya Adalet Bakanlığı tarafından hazırlanan Mahkemeler Kanununda değişiklik yapılmasına ilişkin hukuki görüşü kabul etmiştir. Venedik Komisyonunun görüşünden sonra, Kuzey Makedonya Adalet Konseyi Kanununda değişiklik yapılmasını kabul etmiştir. Görüşte ifade edilen temel endişeler, Mayıs 2019’da yayımlanan Kanunda ele alınmıştır.

DAHA FAZLA BİLGİ

<http://horizontal-facility-eu.coe.int>

[f jp.horizontal.facility](https://www.facebook.com/jp.horizontal.facility)

[@CoE_EU_HF](https://twitter.com/CoE_EU_HF)

İLETİŞİM

Yatay Destek Koordinasyon Ekibi (Horizontal Facility Co-ordination Team)

Programlar Genel Müdürlüğü Ofisi (Office of the Directorate General of Programmes)

Avrupa Konseyi

Avenue de l'Europe F-67075 Strasbourg Cedex, Fransa

E-mail: horizontal.facility@coe.int

Bu belge, Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi Ortak Programı kapsamındaki fonlardan yararlanılarak hazırlanmıştır. Bu belgede ifade edilen görüşlerin, hiçbir şekilde Avrupa Birliği veya Avrupa Konseyinin resmi görüşünü yansıttığı düşünülemez.

Avrupa Konseyi Avrupa kıtasının önde gelen insan hakları kuruluşudur. Kuruluş, Avrupa Birliği'ne üye tüm ülkeler dahil olmak üzere 47 üye ülkeden oluşmaktadır. Tüm Avrupa Konseyi üyeleri insan hakları, demokrasi ve hukukun üstünlüğünü korumaya yönelik Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesini imzalamıştır. Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi, Sözleşmenin üye ülkelerdeki uygulamasını denetler.

www.coe.int

Avrupa Birliği üye ülkeleri bilgi, kaynak ve geleceklelerini birleştirmeye karar vermiştir. Bu ülkeler, birlikte, kültürel çeşitlilik, hoşgörü ve bireysel özgürlükleri korurken, istikrar, demokrasi ve sürdürülebilir kalkınma bölgesi oluşturmuşlardır. Avrupa Birliği, bu kazanımlarını ve değerlerini sınırları ötesindeki ülkeler ve insanlarla da paylaşmaya kararlıdır.

www.europa.eu

Bu proje Avrupa Birliği ve Avrupa Konseyi tarafından finanse edilmektedir

EUROPEAN UNION

COUNCIL OF EUROPE

CONSEIL DE L'EUROPE

Bu proje Avrupa Konseyi tarafından yürütülmektedir